

HALVAARA | HULKKO | MÄKILÄ | RITVOS

näkökulmia
globalisaatioon

– sanomalehden TALOUSTIEDON opetuksessa

Globalisaatio, maailmanlaajuinen talous, on nykyisessä merkityksessään tullut laajasti tunnetuksi vasta viime vuosina. Tutkijat ympäri maailmaa pohtivat, mihin kaikkien globalisaatio vaikuttaa ja mihin suuntaan maailma talouskehityksensä mukana menee.

Samoja asioita pohditaan myös sanomalehdissä. Taloustiedon opetukseen sanomalehdet tuovat elävän elämän. Ne kertovat päivittäin siitä, mitä oppikirjojen teoriat tarkoittavat käytännössä, mitä talouskehitys merkitsee yrity maailmassa ja tavallisen kansalaisen elämässä.

Tämä julkaisu on tehty ennen kaikkea taloustiedon opettajille. Sen tarkoitus on jäsentää sitä, miten globalisaatiota voi käsitellä opetuksessa. Jokaisen luvun yhteydessä on aiheeseen liittyviä tehtävähdotuksia, joista opettaja voi poimia yläasteille, lukioon ja muun toisen asteen opintoihin parhaiten sopivia.

Kirjoittajista Kristiina Ritvos on Sanoma Osakeyhtiön Toimittajakoulun johtaja ja Kustaa Hulkko on Kauppalehden taloustoimittaja. Pedagogisen osuuden ovat laatineet historian ja yhteiskuntaopin lehtorit Sari Halavaara ja Leena Mäkilä.

Mielenkiintoisia opintomatkoja globalisoituvaan talouteen!

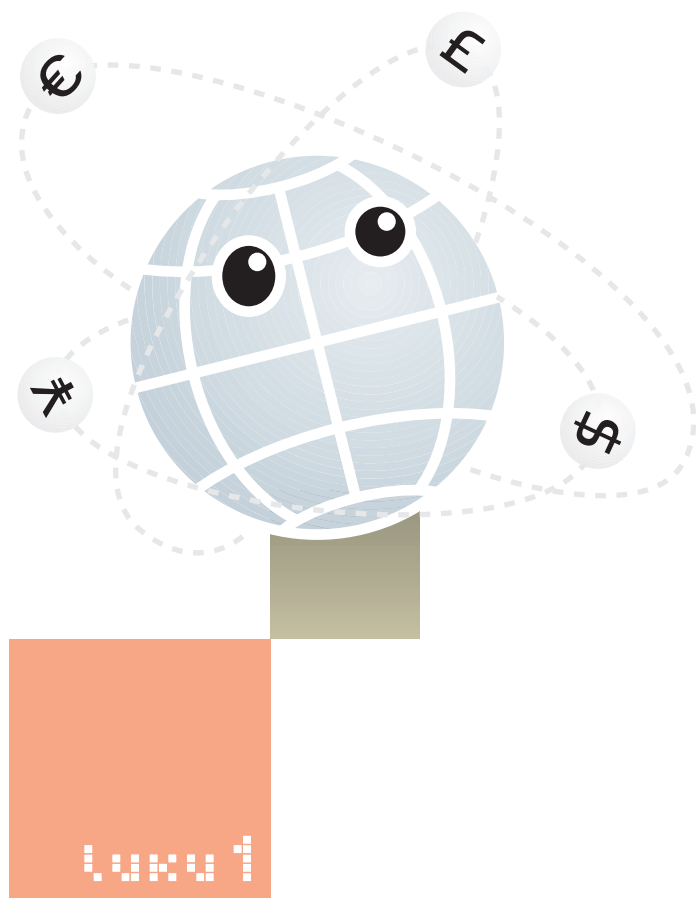
02 | 20

Sanomalehtien Liitto
Sanomalehti opetuksessa -toiminta

LUKIJALLE

SISÄLTÖ

1. Johdanto	03
2. Tavaroiden ja palveluiden markkinat	06
3. Työmarkkinat	10
4. Rahoitusmarkkinat	13
5. Hyvinvointivaltio ja talouspolitiikka globaalitaloudessa	17

03|20

JOHDANTO

TALOUTTA ON KAIKKIALLA

Kun kansalainen avaa sanomalehtensä aamiaispöydässään tai menee internetin kautta lehensä verkkosivuille, hän ei voi välttyä talousasioilta. Taloutta käsitellään kautta linjan. Pääkirjoituksissa otetaan kantaa talouspolitiikkaan: onko varaa alentaa veroja? Paikallisuutisissa puhutaan kotikunnan budjetista: riittävätkö rahat terveydenhoitoon? Kuluttajasivulla verrataan kotimaisia ja ulkomaisia hintoja: kuinka paljon Coca-Cola maksaa Helsingissä ja Brysselissä? Poliitiikan uutisissa arvioidaan työmarkkinoiden tulevia tuloratkaisuja: kuinka paljon palkat nousevat? Kulttuurisivuilla käsitellään kirjailijoiden apurahoja ja taidehuuto-kauppojen hintatasoa, ja niin edelleen.

Me muodostamme markkinatalouden...

Raha, tavarat ja palvelut, työ, kulutus, verotus – taloudelliset ilmiöt tunkeutuvat siis läpi käytännöllisesti katsoen kaikkien elämänalueiden ja koskettavat jokaista. Markkinataloudessa itse kukin on talouden toimija.

Samalla ihmisellä voi olla monta eri roolia. Jokainen on kuluttaja. Monet ovat tuottajia tai työntekijöitä, toiset

työttömiä. Moni pankin asiakas on yhtä aikaa sekä tallettaja että lainanottaja. Entistä useampi säästää osakkeisiin välittömästi tai rahastojen kautta eli on omistaja tai sijoittaja.

Sanotaan, että markkinataloudessa – valinnan yhteiskunnassa – kuluttaja on kuningas. Silti kaikkien sana ei paina kansantaloudessa yhtä paljon, vaan taloudellinen valta jakaantuu epätasaisesti. Suuryrityksellä on enemmän valtaa kuin pienellä. Suuri omistaja on merkittävämpi vallankäyttäjä kuin piensijoittaja. Toisaalta pienikin tärkeää avainryhmää edustava ammattiliitto voi vaikuttaa tulonjakoon enemmän kuin työttömien laaja joukko.

Globaali markkinatalous

Olemme tottuneet hahmottamaan taloutta "kansantaloutena" ja ajattelemme sitä usein "kotimaisena" yksikkönä, jota viranomaiset ohjailevat kansallisen talouspolitiikan avulla. Toisaalta perinteisesti ymmärrämme maailmantalouden muodostuvan erillisistä kansantalouksista, jotka kyllä käyvät kauppaa keskenään ja ovat toistensa velkojia ja velallisia, mutta joita kansallinen valuutta, rajakontrolli ja muut vaihdannan esteet erottavat toisistaan.

Tähän ajatusmalliin perustuu myös suuri osa kansantalouden peruskäsitteistä. Tilastonpitäjät laskevat edelleen Suomen kauppataseen eli viennin ja tuonnin erotuksen. Samoin pidetään kirjaa myös vaihtotaseesta, joka kertoo, kuinka paljon maan ulkomainen velka on kasva-

nut. Myös inflaatio eli hintatason nousu tilastoidaan joka maassa erikseen.

Nykyinen markkinatalous ei kuitenkaan enää oikeastaan vastaa tätä kuvaa. Kansantaloudet ovat yhentyneet eli integroituneet keskenään. Monet aikaisemmin tärkeät kansalliset raja-aidat ovat murtuneet tai ainakin madaltuneet. Pelikenttä, jolla kaupan, teollisuuden ja rahoitusalan suuryritykset kilpailevat keskenään, onkin koko maapallo.

Suomi on Euroopan unionin (EU) ja sen talous- ja rahaliiton (EMU) jäsen. EU:n sisämarkkinoiden tarkoitus on turvata työvoiman ja pääoman vapaa siirtyminen EU-maasta toiseen ja tavaroiden ja palvelujen vapaakauppa yli jäsenmaiden välisten rajojen. Myös EMU:n yhteisvaluutta euro on jo todellisuutta, vaikka käteisrahana käytämmekin markkaa vuoteen 2002 asti. Kansallista korkotasoa ei enää ole, vaan korot määräytyvät yhteisesti koko euroalueella. Vastaava yhtenäistyminen on odotettavissa – osittain jo nähtävissä – myös euroalueen hinnoissa.

Taloudellinen yhdyntyminen on vauhdissa myös Euroopan unionin ulkopuolella. Useimmat maailman maat avaavat oviaan kilpailulle ja ulkomaisille sijoituksille ja vapauttavat markkinoitaan sääntelystä – tai ainakin pyrki-vät kohti näitä tavoitteita.

On syntynyt uusi termi "globalisaatio". Sillä tarkoitetaan maailmantalouden järjestelmää, jossa markkinat ovat yhentyneet ja monikansalliset suuryritykset ovat mahtitekijöitä. Sen sijaan kansallisvaltioiden asema ta-

louden säätelijöinä ja vallankäyttäjinä on heikentynyt.

Kokemukset ja näkemykset globalisaatiosta ovat ristiriitaisia. Toisaalta sanotaan, että se edistää talouden kasvua ja tehokkuutta. Esimerkiksi suomalainen kuluttaja hyötyy maailmankaupan vapautumisesta voidessaan ostaa edullisia tuotteita maapallon toiselta puolelta. Suomalaiselle yritykselle globalisaatiosta koituu etua niin, että se voi viedä vapaasti tuotteitaan ulkomaille tai perustaa tytäryrityksen vierasmaahan.

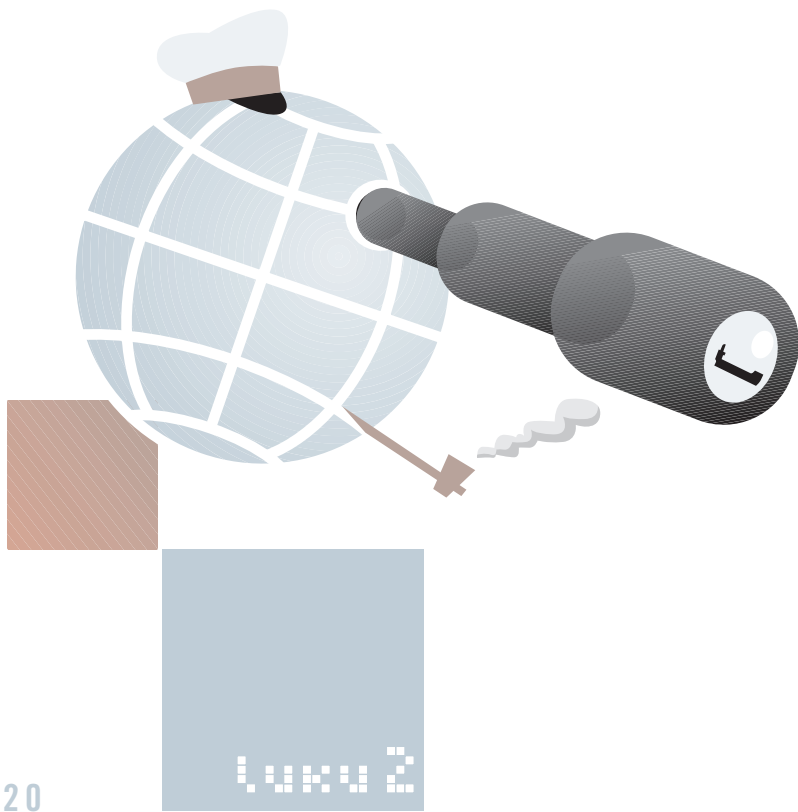
Vapaudella ja tehokkuudella on kuitenkin varjopuolensa. Rikkaissa maissa kehitysmaiden halvan työvoiman kilpailu uhkaa vähän koulutettujen ihmisten työpaikkoja ja syventää jakoa A- ja B kansalaisiin. Toisaalta kehitysmaatuotteen ostaja joutuu kysymään, johtuuko tavarankäytön edullisuus siitä, että työntekijälle on maksettu nälkätasua vai jopa lapsityövoiman käytöstä. Tähän moraaliseen kritiikkiin on myös vastakysymyksenä: olisiko parempi, että kehitysmaan työntekijät olisivat kokonaan ilman työtä?

Onko globalisaatiolle vaihtoehtoja? Moni asiantuntija arvioi, että ei ole. Yhtä yleisesti tunnustetaan, että tarvitaan uudentyypistä kansainvälistä yhteistyötä, jolla globalisaation ongelmia ja epäkohtia voitaisiin lieventää. On ehdotettu, että YK:n pitäisi perustaa "taloudellinen turvallisuusneuvosto", joka voisi luoda nykyistä solidaarisempia malleja kehitysmaiden ongelmien ratkaisemiseksi.

Tehtäviä

1. Etsi päivän lehdestä uutinen, joka liittyy globalisaatioon. Mieti miten se liittyy sinun elämääsi.
 2. Kerää lehtien taloussivuilta englanninkielisiä lainasanoja. Selvitä mitä ne tarkoittavat suomeksi.
 3. Kansainvälisen talouden sopimuksia ja yhteistyöelimiiä ovat mm. Ecofin, Opec, Nafta, Apec, G7-maat, G20-maat, WTO, IMF, OECD, Maailmanpankki, UNCTAD. Selvittäkää pareittain, mitä ne ovat.
 4. Etsikää lehtien verkkoarkistoista tietoja uutisista, jotka käsittelevät globalisaatiota ja sen vaikutuksia kehitysmaissa. Järjestäkää uutisten ja artikkelien pohjalta väittely esimerkiksi seuraavista aiheista:

"Globalisaation myötä rikkaat rikastuvat ja köyhät köyhtyvät."
"Eettiset arvot unohtuvat globalisoituvassa taloudessa."
"Monikansalliset yhtiöt hallitsevat maailmantaloutta."
- Väittelyssä oppilaille voi antaa myös roolit. Osa edustaa kehitysmaiden, osa teollisuusvaltioiden näkökulmaa.
5. Laatikaa WTO:n kokoukselle ehdotus Kansainvälisen talouden eettisiksi pelisäännöiksi.
 6. EU:n valtiovarainministerien yhteisnimitys on Ecofin. Se pitää kokouksiaan vähintään kerran kuukaudessa. Etsi lehdistä tai lehtien verkkoarkistoista Ecofiniä koskeva uutinen. Keskustelkaa, miten siellä tehdyt päätökset tai ehdotukset voivat vaikuttaa Suomen kansantalouteen.
 7. Kerätkää lehdistä Suomen valtiovarainministerin lausuntoja Ecofin-kokouksessa käsitellyistä asioista. Pohtikaa asiaa tunnilla. Tarvittaessa voitte lähettää ministerille sähköpostia, mielipiteitä, kysymyksiä jne.
 8. Seuraa lehdistä keskustelua, jota käydään Kiinan tai Venäjän asemasta maailmantaloudessa. Minkälaisia käsityksiä niiden WTO-jäsenyydestä eri valtioiden edustajat ovat esittäneet.

06 | 20

tavaroiden ja palveluiden markkinat

Aasialaiset lenkkitosut, amerikkalaiset farkut ja italialainen spagetti ovat tuttuja ja arkisia kulutustavaroita suomalaiselle. Ne kertovat vääjäämättä siitä tosiasiasta, että globaalitalous on tunkeutunut myös Suomeen. Globaalitalouden olennainen piirre on kansainvälisen kaupan kasvu. Sen takia tavaroiden kulutus tapahtuu entistä useammin eri maassa, kuin ne on tuotettu.

Uutta vauhtia globalisaatiolle on viime vuosina antanut tietokone internet-yhteyksineen. Tietokoneruudun kautta suomalaisille on avautunut ikkuna koko maapallon laajuisille markkinoille. Ruudulta voi lukea kansainvälisiä lehtiä, tilata kirjoja amerikkalaisesta nettikirjakaupasta tai vaikkapa varata hotellin Englannista. Internet-verkko yhdistää ostajat ja myyjät entistä nopeammin ja suuremmin.

Globalisaatio ei silti ole uusi ilmiö. Tavaroiden ja palveluiden markkinoilla eli hyödykemarkkinoilla kansainvälistymistä on tapahtunut kautta aikojen. Foinikialaiset olivat

kansainvälisiä kauppamiehiä jo ennen Kristusta ja kuljetivat tavaroita Välimeren maasta toiseen. Ja jo 1900-luvun alkuun mennessä maapallolle oli kehittynyt orastava yhteinen maailmantalous. Siinä keskeinen asema oli Euroopalla.

Globaalitalous on sittemmin edistynyt huomattavasti, vaikka ei aina suoraviivaisesti. Kun 1800-luvun lopulla ajaututtiin suureen lamaan, seurauksena oli protektionismin aalto. Valtiot suojautuivat kansainväliseltä kaupalta tulleen ja monin muin kaupan estein. Näitä esteitä on siten pitkin 1900-lukua purettu milloin paremmalla, milloin huonommalla menestyksellä.

Päättynyt 1990-luku oli tässä suhteessa erityisen tuloksellinen. Taloustieteessä sitä kutsutaan globalisaation toiseksi kierrokseksi. Kansainvälistyminen oli viime vuosikymmenellä voimakkaasti yritysvetoista. Vuosituhannen vaihtuessa arviolta noin puolet maailman teollisuusyrityksistä toimikin globaalitaloudessa eli kilpaili maailmanlaajuisilla markkinoilla.

Suomen globalisaatiokehitys on viime vuosina ollut varsin ripeää. Se on tavallaan luonnollista, sillä maan elinkeinoelämä eli pitkään suojatumpaa elämää kuin monissa muissa Euroopan maissa. Nyt suomalaisten yritysten kansainvälistyminen alkaa kuitenkin taloustutkijoiden mukaan olla vertailukelpoista muiden eurooppalaisten yritysten kanssa.

Metsäteollisuutemme ja useat metalliyrityksemme tottuivat toimimaan maailmanmarkkinoilla jo vuosikymmeniä sitten. Päättäneellä 1990-luvulla useimmat muutkin alat ovat viimeistään joutuneet kokemaan saman.

Globalisaatiokehityksen kärjessä ovat luontevasti kulkeutuneet korkean teknologian alat. Tietoliikenneyritys Nokia on osoittautunut todelliseksi komeetaksi kansainvälisten yritystemme joukossa. Sen muutos monialaisesta kotimaisesta

yrityksestä kansainväliseksi teknologiayritykseksi on tapahtunut 1990-luvulla varsin lyhyessä ajassa. Nokian vedossa monet muutkin suomalaiset yritykset ovat erikoistumassa korkean teknologian tuotantoon.

Palvelut kansainvälistyvät

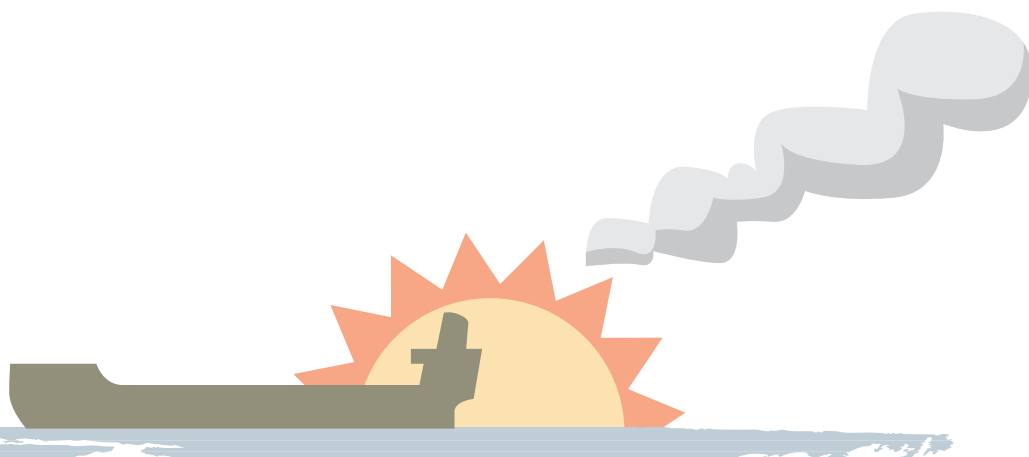
Palveluissa globaalitalous on edennyt verkkaisemmin. Monien palvelujen tuotantoa pidettiin pitkään myös pelkkänä kotimarkkinatuotantona eli palvelun tuottajan katsottiin voivan toimia vain kuluttajan läheisyydessä. Käsitys on vanhentunut sitä mukaa, kun palvelualalle on syntynyt kansainvälisiä suuryrityksiä.

Esimerkkejä palvelualojen globalisaatiosta on runsaasti. Lehdissä kerrotaan päivittäin pankkifuusioista yli valtioiden rajojen. Ne eivät koske vain Suomea ja pohjoismaita vaan koko Eurooppaa. Samoin monilla muilla palvelualoilla – siivouksessa, jätehuollossa, hotelleissa, vakuutus toiminnassa – yritykset ovat laajenemassa yli kansallisten rajojen. Ranskalainen Sodexo valittiin hoitamaan jo suomalaisia työmaaruokaloita. Pääkaupunkiseudun bussilinjoja on viime vuosina hoidellut niin ruotsalainen kuin skotlantilainenkin yritys.

Yritysten viimeaikaisen globalisaatiokehityksen taustavoimana on tietotekniikan nopea kehittyminen. Se on pakottanut yritykset miettimään uudestaan tapaansa organisoida toimintaansa ja tuotantoaan. Yksi seurauksista on monimuotoinen ja -tasoinen yhteistyö, verkostotalous, jossa kumppaneita haetaan ja vaihdetaan joustavasti ja kulloistenkin tarpeiden mukaan.

Lieveilmiöitä

Yritysten kansainvälistyminen on heijastunut myös kansallisiin ja niiden politiikkaan. Niin sanottu kilpailu-

kyky eli kyky houkuttaa yritystoimintaa ja kullanarvoisia työpaikkoja alueelleen on noussut hallitusten tärkeiden asioiden listalla aivan yläpäähän.

Kehitys ei ole ollut yksinomaan myönteistä. Maailman kauppajärjestö WTO on saanut aikaan vain niukasti maailmanlaajuisia yhteisiä pelisääntöjä. Niinpä villi, maailmanlaajuinen kilpailu on johtanut moniin kansalaisten kannalta kyseenalaisiin ilmiöihin. Sellainen on esimerkiksi sosiaalinen "dumppaus" eli polkumyynti. Siinä tuotteiden halpuus perustuu työntekijäin oikeuksien polkemiseen ja sosiaaliturvan heikkouteen. Monet maat pönkittävät yrityksiensä kilpailua vääristävillä avustuksilla ja tuilla.

Joissakin maissa käytetään lapsityövoimaa tai yritystoiminnan sallitaan aiheuttaa ympäristötuhoja. Useimmat taloustieteilijät muistuttavatkin, että globaalitalous tarvitsee myös globaaleja pelisääntöjä toimiakseen kansalaisten kannalta hyväksyttävällä tavalla.

Hinnat pysyneet vakaina

Globalisaatio on tehostanut tavaroiden ja palveluiden tuotantoa. Tehokkaamman tuotannon katsotaan vaikuttaneen ratkaisevasti siihen, että inflaatio eli hintojen nousu on pysynyt koko 1990-luvun hämmästyttävän vähäisenä. Työntekijät ovat tyytyneet maltillisiin palkankorotuksiin pelätessään työpaikkojensa puolesta. Vähäiset palkankorotukset ja tiukentunut kilpailu on puolestaan saanut yritykset pitämään tuotteittensa ja palveluidensa hinnat kurissa.

Suomelle tällainen kehitys on ollut harvinaista. Maa oli vielä 1990-luvulle tultaessa yksi maailman kalleimman hintatason maista, jossa inflaatio tapasi tasaisin välein ryöstäytyä irti. Euroopan unionin jäsenyys ja liittyminen rahaunioniin on yhdessä globalisaatiokehityksen kanssa muuttanut perusteellisesti suomalaisen inflaatiohistorian. Hintatasomme on lähentynyt muita Euroopan unionin maita. Suomi ei enää ole kallis maa, vaan eurooppalaisittain lähinnä keskihintainen. Erityisesti ruoka oli meillä aikaisemmin selvästi kalliimpaa kuin muissa Euroopan maissa. Se halpeni EU-jäsenyyden myötä suunnilleen keskieuropalaiselle tasolle ja on myös pysynyt siellä viime vuodet.

Elintarvike- ja maataloustuotannossa ei silti voida puhua vapaasta maailmanmarkkinoista samassa mitassa kuin monilla muilla aloilla. Etenkin maataloustuotanto on edelleen useimmissa maissa tuontirajoitusten suojeltua, erilaisin määräyksin säädeltyä ja verorahoin tuettua. Markkinat toki ovat monen elintarvikkeen kohdalla maailmanlaajuiset, eli riisiä voidaan tuoda vaikkapa Intiasta. Kauppa ja kilpailu ei vain ole vapaata, vaan esimerkiksi Suomen osalta sitä säädelään pääosin Euroopan unionin määräyksin.

Maataloustuotannon saaman tuen ansiosta maatalousyrittäjä pystyy myymään elintarvikkeensa kuluttajille halvemmalla kuin ilman tukea. Niinpä sama kuluttaja, joka iloitsee halvasta ruuasta, maksaakin osan ruokalaskustaan veromarkkoina, jotka ohjautuvat maataloustukeen.

Globalisaatio, kansainvälistyminen etenee toki myös ruuan tuotannossa, mutta ei ilman ongelmia. Vapaa kilpailu ilman vastuullista valvontaa on johtanut kuluttajan luottamusta horjuttaviin ruokaskandaaleihin. Niitä on pelkästään EU-maissa ollut tasaisin välein viime vuosina. Hullun lehmän tauti lienee räikein esimerkki siitä, mihin piittaamattomuus ja laiminlyöty valvonta voivat tehokkuutta vaativassa elintarviketuotannossa johtaa.

TEHTÄVIÄ

1. Luettele viisi erilaista tavaraa, jotka olet ostanut kuluneen viikon aikana. Ota selvää, missä ne on valmistettu.

TAVARA	VALMISTUSMAA
-----	-----
-----	-----
-----	-----
-----	-----
-----	-----

2. Jos ostat puseron, mitkä seikat vaikuttavat ostopäätökseesi (numeroi järjestyksessä):

- _____ edullinen hinta
- _____ "päivän muotia"
- _____ valmistettu Suomessa
- _____ valmistettu käyttämättä lapsityövoimaa
- _____ pusero on laadukas
- _____ pusero on monikäyttöinen
- _____ muilla ei ole samanlaista

3. Valitse lehdissä olevien päivittäistavarakauppojen tarjouksista oma ruokakorisi. Mitkä seikat vaikuttivat ostopäätökseesi?

4. Minkälaisen hyödykkeiden kauppaa käydään myös lehtien verkkosivuilla? Pohdi, millä tavoin tämä liittyy talouden kansainvälistymiseen.

5. Tutki viimeisintä kuluttajaviraston tekemää hintavertailua. Selvitä, missä tuotteet on valmistettu ja pohdi mistä hintaerot johtuvat. Etsi lehdistä tai niiden verkkoarkistoista, miten ne kommentoivat hintavertailua.

www.kuluttajavirasto.fi/tietoa/hintavertailut/

(14.4.2000)

6. Kerää viikon ajan talousalan lehdistä tai päivälehtien taloussivuilta uutisia, jotka kertovat suomalaisten ja ulkomaalaisten yritysten yhteistyö/ yhdistymishankkeista, yritysostoista jne. Minkälaisia syitä yhdistymisille uutisissa esitetään? (Kustannussäästö? Markkinaetu? Synergiaedut? Jne.)

7. Nopeimmin kansainvälistyneitä aloja on telekommunikaatioala. Seuraa lehdistä suomalaisten telealan yritysten kurssikehitystä ja kurssikehitykseen liittyviä selityksiä.

8. Valitkaa jokin seuraavista maista, jonne suomalaisiakin yrityksiä on siirtynyt. Pohtikaa, mitä etuja yritys on saanut siirtymistään. Minkälaisia uusia haasteita ja hankaluuksia yritys saattaa kohdata kyseisessä maassa?

- a | Viro
- b | Ruotsi
- c | Venäjä
- d | Kiina

9. Etsi lehdistä yritysjohtajasta tehty haastattelu. Minkälaisia näkökulmia hän esittää kansainvälistymisestä ja yrityksensä tulevaisuuden näkymistä?

10. Tutki lehtien taloussivuilta keväällä julkaistavia yritysten tilinpäätöksiä ja selvitä, mihin ulkomaihin ne ovat laajentaneet toimintaansa. Löydätkö yrityksen, joka toimii vain Suomessa?

työmarkkinat

Työmarkkinoista ja niiden kysynnästä saa hyvän kuvan lehtien tai on-line palvelujen työpaikkailmoituksista. Vilkaaisu näihin ilmoituksiin kertoo nopeasti, millaisia työntekijöitä tällä hetkellä haetaan. Joitakin oireita työmarkkinoiden "globalisoitumisesta" on havaittavissa myös niissä. Yhä useammin ilmoitus on jo kokonaan englanninkielinen tai tarjottu työpaikka sijaitsee muualla kuin Suomessa.

Työmarkkinoiden kysyntä muodostuu yritysten, valtion, kuntien, laitosten ym. tarvitsemista työntekijöistä. Työmarkkinoiden tarjonta muodostuu kaikista niistä ihmisistä, jotka etsivät työtä. Tässä joukossa voi olla yhtä lailla työttömiä kuin työpaikan vaihdosta haluavia.

Suomalaiset työmarkkinat olivat koko 1990-luvun hyvin epätasapainoiset. Työtä ei ollut riittävästi tarjolla. Niinpä iso osa työnhakijoista ei löytänyt työpaikkaa vuosienkaan etsimisen jälkeen ja työttömyys oli poikkeuksellisen suurta.

Toivottavassa ja normaalina pidetyssä tilanteessa pysyvästi työttömien joukko on pieni. Useimmat hakijat löytävät työpaikan muutaman kuukauden kuluessa. Kun työn-

hakija löytää sopivan työpaikan, hän tekee työnantajan kanssa työsopimuksen. Tällä sopimuksella sovitaan paitsi palkka, myös monia muita työsuhteeseen liittyviä asioita kuten työajan pituus, lomat, ylityökorvaukset, eläke-edut, mahdollinen koulutus ja työsuhteen päättäminen.

Monet kohdat työsopimuksesta ovat kyseisen alan yleisiä ehtoja, joihin työnhakija ei voi paljon vaikuttaa. Työmarkkinajärjestöt ovat sopineet jo keskenään näistä eduista.

Työmarkkinat ovat säilyneet meillä hyvin kansallisina. Kun Suomesta tuli Euroopan unionin jäsen ja työnhaku tehtiin vapaaksi koko EU-alueella, pelättiin ulkomaalaisen työvoiman tulvaa maahamme. Niin ei kuitenkaan tapahtunut. Päinvastoin suomalaiset ovat lähteneet työn perässä muun muassa Norjaan.

Globalisaation ja talouden kansainvälistymisen vaikutusta työmarkkinoihin ei silti voi kiistää. Globalisaation luonteeseen kuuluu, että työpaikat siirretään sinne, missä työ tehdään edullisimmin, eli varsin usein kehitysmaihin. Työpaikkojen menetys uhkaa erityisesti teollistuneiden maiden kouluttamattomia ja matalapalkkaisia työntekijöitä.

Työn edullisuutta ei kuitenkaan mitata yksioikoisesti vain palkkatasolla ja työn kustannuksilla. Tärkeää on lisäksi työnteon tehokkuus eli tuottavuus, mutta myös sellaiset seikat kuin markkinoiden läheisyys, kansantalouden perusrakenne tieto- ja tavaraliikenneyhteyksineen, verotus, koulutus, sosiaaliturvakin.

Vaikka palkat ovat matalat, moni muu tärkeä asia jää puuttumaan kehitysmaista. Tutkimusten mukaan ne eivät ole vieneetkään teollisuusmaiden työpaikkoja siinä määrin kuin on luultu. Käytännössä suomalaiset yrityksetkin ovat lähteneet perustamaan tuotantoaan yhtä usein kalliin palkkatason maihin kuin matalapalkkaisiin maihin.

Vanhoja katoaa, uusia syntyy

Suomesta hävisi 1990-luvun laman myötä lähes puoli miljoonaa työpaikkaa: esimerkiksi melkoinen osa pankkitehtävistä katosi alan rakennemuutoksen myötä.

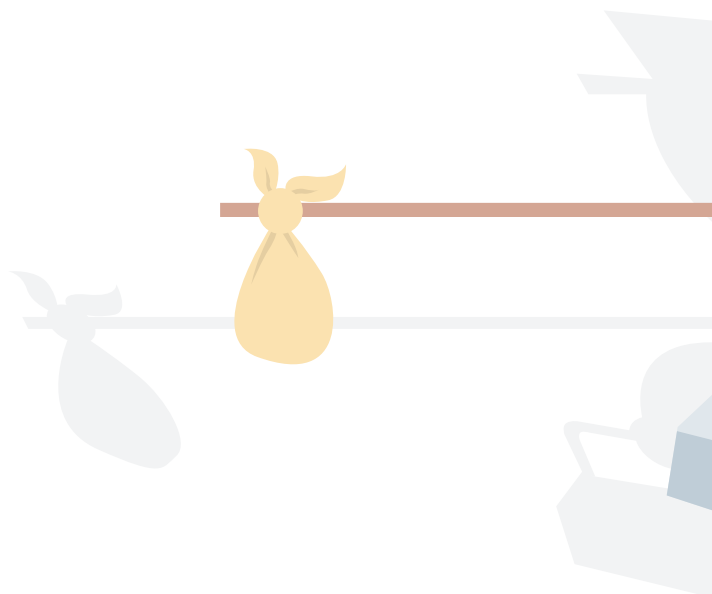
Osa työpaikoista siirtyi edullisemman palkkatason maihin kuten naapurimaahan Viroon. Mutta samaan aikaan tapahtui myös päinvastaista kehitystä, kun globaalissa kilvassa menestyneet yrityksemme palkkasivat lisää työvoimaa. Oiva esimerkki näistä on telekommunikaatioala ja sen tarjoamat uudet työpaikat.

Ongelma työmarkkinoille syntyy siitä, että uudet työpaikat ovat aikaisempaa vaativampia ja edellyttävät taitoja ja koulutusta, jota vanhoista työpaikoista työttömiksi jääneillä ei ole. Seurauksena on tilanne, jossa on edelleen runsaasti työttömiä ja samaan aikaan työvoimapulaa menestyvimmillä aloilla.

Uudenlainen maailma

Tietotekniikan kehitys yhdessä globalisaation kanssa on myös synnyttämässä uudenlaista työn maailmaa. Elinikäiset työpaikat käyvät yhä harvinaisemmiksi. Niiden tilalle tulee lyhyempiä työsuhteita, lisää osa-aikatyötä, pätkätyötä, projektikohtaisia työtehtäviä, etätyötä jne. Kasvava joukko suomalaisia saa myös työllistää itse itsensä.

Globaalit yritykset pyrkivät järjestämään toimintansa verkkomaisesti: tuotannon eri vaiheita voidaan tehdä eri puolilla maailmaa. Tällaiset yritykset tarvitsevat myös entistä liikkuvampia, kansainvälisempiä työntekijöitä. Yhä useammin työntekijä huomaakin, että seuraava työkomentus on jossain muualla kuin kotimaassa. Kansainvälisimmissä yrityksissä näin on tapahtunut jo pitkään. Niissä jopa edellytys esimiestehtäviin on kiertäminen yrityksen eri maissa olevissa laitoksissa.

Nämä kehitystrendit merkitsevät muutosta myös työmarkkinajärjestöjen rooliin. Työn moninaisuuden takia kovin kattavia tai yleispäteviä sopimuksia on yhä vaikeampi neuvotella. Onkin vaikea ennustaa, lisääntyykö vai väheneekö työmarkkinajärjestöjen rooli. On avoin kysymys, johtaako yritysten kansainvälistyminen kenties Euroopan unionin tai koko maailman kattaviin työehtosopimuksiin ja työmarkkinajärjestöjen kansainvälistymiseen, vai menäänkö toiseen suuntaan niin, että työn ehdoista sopiminen jää yrityksiin ja pääosin työntekijän ja työnantajan vastuulle.

12 | 20

Tehtäviä

1. Tutki työpaikkailmoituksia:

- a | Millä tavoin kansainvälistyminen näkyy ilmoituksissa?
- b | Mihin muualle kuin Suomeen ilmoituksilla haetaan työntekijöitä?
- c | Tee luettelo tuotannon aloista ja työtehtävistä, jotka alueellisesti voivat sijaita melkein missä tahansa (etätö).

2. Seuraa lehtien työmarkkinaratkaisuja koskevaa kirjoitettua. Minkälaisia kansainvälisyyteen, esimerkiksi kansainväliseen kilpailukykyyn liittyviä näkökulmia työmarkkinajärjestöjen edustajat esittävät? Listaa työnantajapuolen argumentit ja työntekijäpuolen argumentit.

3. Etsi lehdestä uutinen, joka kertoo suomalaisen yrityksen fuusiosta ulkomaalaisen yrityksen kanssa. Kerää yrityksen työntekijöiden mielipiteitä fuusiosta. Järjestäkää luokassa "työpaikkakokous", jossa yrityksen johto selvittää työntekijöille fuusion syitä. Osa opiskelijoista on työntekijöitä, osa edustaa yrityksen johtoporrasta (tuotantojohtaja, markkinointijohtaja, henkilöstöjohtaja). Myös lehdistöä voi olla paikalla ja se voi laatia tilaisuudesta lehti uutisen luokan ilmoitustaululle.

4. Suomessa on lähes 100 000 ulkomaalaista. Etsi lehdistä uutisia, jotka kertovat heidän työskentelystään Suomessa. Minkälaisia ongelmia ja minkälaisia positiivisia asioita kirjoituksissa tuodaan esille?

5. Ottakaa kantaa seuraaviin väitteisiin:

- "Suomen menestys edellyttää, että Suomeen saadaan huomattavasti nykyistä enemmän ulkomaalaista työvoimaa."
- "Kansainvälistymisen paineet merkitsevät, että osa työikäisistä jää pysyvästi työttömiksi tai on tuomittu matalapalkkaiseen 'working poor' -ryhmään."

Opiskelijat ryhmittyvät valintansa mukaan neljään ryhmään:

- + + Olen samaa mieltä!
- + Olen jokseenkin samaa mieltä.
- Olen jokseenkin eri mieltä.
- - Olen täysin eri mieltä!

Jokainen ryhmä saa vuorollaan esittää oman mielipiteensä. Opiskelijoilla on mahdollisuus keskustelun aikana siirtyä toiseen ryhmään, jos muuttavat mielipidettään.

rahoitusmarkkinat

Rahoitusmarkkinat on yhteisnimi kaikille yhteiskunnan laitoksille, joissa välitetään rahaa siltä, jolla on, sille, jolla ei ole. Rahoitusmarkkinoilla raha liikkuu sijoittajilta rahan tarvitsijoille. Markkinoiksi näitä instituutioita sanotaan siksi, että rahoitukseen liittyy aina hinta, joka määräytyy kysynnän ja tarjonnan perusteella.

Rahoitusmarkkinoilla työskentelee monenlaisia pelaajia. On pankinjohtajia, tallettajia, lainanottajia. On osakemklareita, pörssianalytikkoja, valuuttadealereita ja markkinaekonomisteja. On arvopaperien liikkeellelaskijoita eli osakkeita ja velkapapereita myyviä yrityksiä ja yhteisöjä. On suuria institutionaalisia sijoittajia kuten pankkeja, vakuutusyhtiöitä ja eläkerahastoja sekä tavallisia kansalaisia eli yksityissijoittajia. Lisäksi on sijoitusrahastoja ja omaisuuden hoitamiseen erikoistuneita yrityksiä eli salkunhoitajia ja niin edelleen.

Kuva vaikuttaa tosi monimutkaiselta. Kuitenkin rahoituksesta on mahdollista hahmottaa tietyt perustapahtumat.

Ensinnäkin rahoitusta voidaan hoitaa välikäisien kautta. Keskeinen välittäjälaitos ovat pankit. Niiden toiminta perustuu siihen, että toiset lykkäävät kulutustaan eli säästävät rahojaan ja haluavat tallettaa ne turvallisesti. Heille pankki on siis talletuslaitos. Toisilla taas on tarvetta käteisestä vaikkapa asunnon ostamista varten. He tarvitsevat lainaa, ja saavat sitä pankista. Heille pankki on luottolaitos.

Mutta rahoitus voi tapahtua myös suoraan, ilman välittäjää. Näin tapahtuu esimerkiksi silloin, kun osakeyhtiö haluaa pääomaa investointiinsa ja järjestää sitä varten osakeannin. Se laskee liikkeelle osakkeita, joita sijoittajat ostavat. Toisin kuin pankit, jotka ovat "vieraan pääoman" lähteitä, osakesijoittajat rahoittavat yhtiötä "oman pääoman ehdoin" eli heistä tulee samalla sen omistajia.

Arvopaperit voivat kuitenkin olla rahoitusmarkkinoilla kaupankäynnin kohteena myös emission eli liikkeellelaskemisen jälkeen. Sitä varten on olemassa pörssiä. Tavanomaisesti pörssikauppaa käydään niin, että sijoittaja antaa meklarille tehtäväksi ostaa tai myydä jotakin arvopaperia. Nykyään pörssit eivät useimmiten enää ole fyysisiä kauppapaikkoja, vaan niiden toiminta tapahtuu tietokoneiden ja televerkkojen välityksellä.

Kaikki ovat mukana rahoitusmarkkinoilla

Käytännöllisesti katsoen me kaikki toimimme rahoitusmarkkinoilla: teemme ja otamme vastaan tilisiirtoja, olemme tallettajia, lainanottajia, osakesijoittajia.

Suurin osa rahoitustoiminnasta tapahtuu pankkien kautta. Näin ollen pankit ovat tärkeämpi osa talouselämää kuin vaikkapa nakkioskot. Ne ovat laitoksia, jotka muuntavat talletuksia luotoiksi. Sitä paitsi ilman pankkijärjestelmän maksujenvälitystä nykyaikainen talous ei toimisi.

Pankkien toiminta edellyttää yleisön luottamusta niihin. Yleisöllä on oltava varmuus siitä, että pankit pystyvät hoitamaan sitoumuksensa eli maksamaan vaadittaessa takaisin ihmisten talletukset. Juuri luottamuksen turvaaminen oli keskeinen syy pankkituelle, joka luotiin laman aikana. Jos luottamus murtuu, niin tallettajat vetävät rahansa pois, pankit kaatuvat, ja koko talous joutuu kriisiin.

Viime aikoina pankit ovat olleet ankaran kritiikin kohteena, koska tavallinen asiakas joutuu jonottamaan usein pitkään hoitaessaan maksuasioitaan tiskillä. Keskustelussa on ehkä hiukan hämartynt se, että Suomen maksujärjestelmä kuuluu maailman tehokkaimpiin. Useissa muissa maissa esimerkiksi tilisiirtoja ei käytetä ollenkaan samassa määrin kuin meillä. Myös maksu- ja luottokorttien käyttö maksuvälineenä on meillä tavallista, kun taas monessa vanhoillisemmassa maassa maksuja hoidetaan kankean sekkijärjestelmän avulla. Uusin pankkitekniikan kehitysaskel on internetin käyttö yhteydenpitokanavana, jolla voidaan hoitaa lähes kaikki pankkiasiat.

Viime vuosina pankkien asema rahoitusmarkkinoilla on heikentynyt, koska pankkitalletusten merkitys sijoituskohhteena on suhteellisesti vähentynyt. Sen sijaan pörssi on noussut keskeiseksi tavaksi säästää. Kansantaloudelle pörssi merkitsee kanavaa, jonka kautta listatut yritykset saavat käyttöönsä säästövaroja. Yritykset voivat kerätä pääomaa velkapapereilla tai osakkeilla.

Pörssisäästäjiä tai -sijoittajia on kahta peruslajia: tavallisia kansalaisia ja suuria institutionaalisia sijoittajia. Sijoittaminen voi tapahtua suoraan tiettyihin arvopapereihin kuten vaikkapa Nokian tai Soneran osakkeisiin, tai hankkimalla rahasto-osuuksia. Sijoitusrahastot keräävät yhteen ihmisten pääomia, joita ne sijoittavat erilaisiin kohteisiin. Ne eroavat toisistaan riskinotoltaan. Toiset rahastot karttavat riskiä ja sijoittavat esimerkiksi valtionobligaatioihin, toiset taas ottavat harkitusti suuremman riskin sijoittamalla esimerkiksi huipputeknologiayrityksiin.

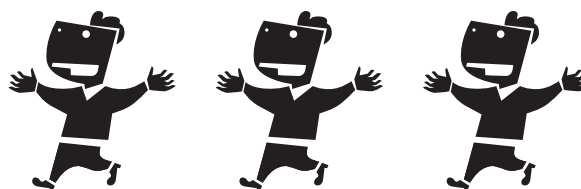
Pörssi on rahoitusinstituutio, jossa kansainvälisen talouden maailmanlaajuinen yhdentymisen näky selvästi. Pörssit ovat globaalisti kietoutuneet yhteen. Esimerkiksi Brasilian talous- ja valuuttakriisi voi heikentää Yhdysvaltain pankkien ja yritysten tulostilanteita, koska niillä on merkittävää liiketoimintaa brasilialaisten kanssa. Näkymien heikentyminen heijastuu heti New Yorkin pörssikursseihin. Välilliset vaikutukset tuntuvat kuitenkin myös Helsingin pörssissä. Se johtuu osittain sopuli-ilmiöstä, pörssipsykologiasta. Osittain se johtuu myös siitä, että pörssikurssit ovat kansantalouden ilmapuntari. Ja koska Yhdysvallat on maailman vahvin kansantalous, odotukset sen kasvuvoiman heikentymisestä vaikuttavat myös Suomen pörssiyhtiöiden ja talouden näkyisiin.

Pörssin kansainvälisyys näkyy myös siinä, että suurten yritysten omistus on kansainvälistä. Esimerkiksi Nokian osakkeista on jo kolme neljänestä ulkomaalaisilla osakkeenomistajilla, muun muassa vakuutusyhtiöillä, eläkerahastoilla. Suurten amerikkalaisten ynnä muiden ulkomaisen institutionaalisten omistajien roolilla on merkitystä myös suomalaisten pörssiyhtiöiden johdon valvonnalle ja omistajaohjaukselle (corporate governance). Toisaalta niiltä vaaditaan entistä tiukempaa tulostilanteita, toisaalta yritysjohdon ja avainhenkilöstön kannustinjärjestelmissä on otettu käyttöön uusia välineitä kuten yhtiön osakkeiden edulliseen ostamiseen oikeuttavat optiot.

Emu, euro, euroalue

Euro tulee käteisrahana markkinoille vasta vuonna 2002. Sen sijaan rahoitusmarkkinoilla ja rahapolitiikassa se on jo täyttä totta. Suomen markka on enää euron yksi ilmenemismuoto.

Euroopan keskuspankki EKP toteuttaa yhteistä rahapolitiikkaa, eikä Suomessa enää ole omaa kansallista korko-

tasoa. Näin ollen esimerkiksi budjetti- ja työmarkkina-uutiset eivät enää heiluttele korkoa, kuten vielä muutama vuosi sitten, jolloin Suomen rahapolitiikkaa tehtiin kansallisella areenalla.

Euroalueen kansallisten valuuttojen suhde yhteisvaluuttaan on kiinteä. Esimerkiksi Suomen markan arvo on naulattu kiinni suhteessa euroon. Toisaalta euro "kelluu" suhteessa dollariin ja jeniin, eli sen arvo määräytyy globaaleilla valuuttamarkkinoilla. Korot ja valuutan arvo liittyvät yhteen. Jos EKP korottaa korkoa – ja muut tekijät pysyvät ennallaan – niin on entistä todennäköisempää, että euro vahvistuu.

Viime aikoina on puhuttu paljon siitä, että euro on heikko suhteessa Yhdysvaltain dollariin. Välttämättä euron "heikkous" ei kuitenkaan ole pysyvää, vaan yhteisvaluutta voi vahvistua vähitellen, kun euroalueen eli emun jäsenmaiden taloudellinen tilanne paranee suhteellisesti Yhdysvaltain taloustilanteeseen verrattuna.

Globalisaation ongelmat

Suomi avasi rahoitusmarkkinansa ulkomaisille pääomavirroille vasta 1980-luvun alusta lähtien. Suurimmat markkinoiden liberalisointi- eli vapautusaskeleet otettiin vuonna 1986. Rahoitusmarkkinoiden liberalisoimista on jälkikäteen arvosteltu, koska se johti rajuun ulkomaisen luoton kasvuun, yritysten ja kotitalouksien ylivelkaantumiseen ja asunto- ja osakemarkkinoiden hintakuplan syntyymiseen. Markan devalvaatio 1991 ja kellutus 1992 taas johti valuuttaluottoja ottaneiden yritysten konkurssi-aaltoon, tuotannon romahtamiseen, laajaan työttömyyteen ja sijoituskuplan puhkeamiseen.

Viime vuosina rahoitusmarkkinoita on avattu ja vapautettu myös kehitysmaissa. Sillä on kiistattomat hyvät puolensa kuten rahoituksen tehostuminen. Huonot puolet ovat paljolti samoja kuin Suomessakin. Esimerkiksi Kaakkois-Aasian kriisi noudatti suurelta osin samaa kaavaa kuin Suomen lama: taantumien ja muiden talouspoliittisten ongelmien takia ulkomaiset ja kotimaiset sijoittajat alkoivat siirtää rahojaan pois, osittain jopa spekuloida asianomaisia valuuttoja vastaan, mikä syvensi ongelmia ja sai aikaan devalvaatioiden aallon.

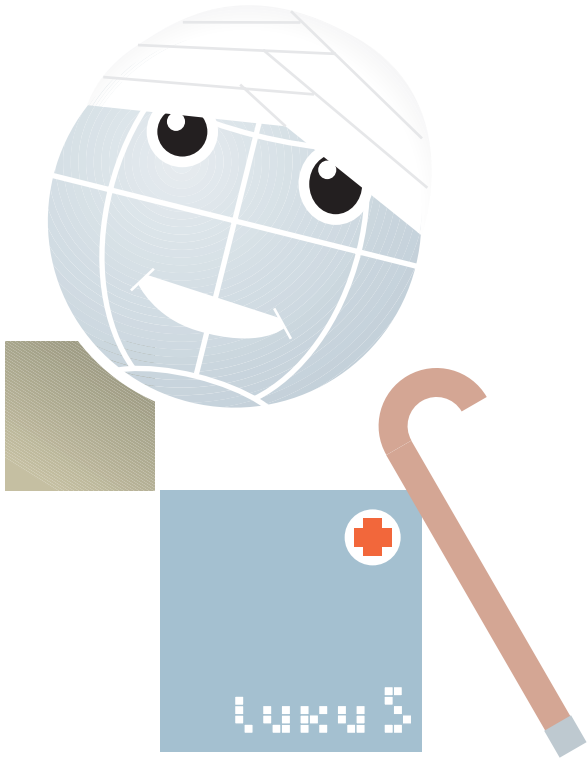
Onkin leikkillisesti sanottu, että Suomen ekonomistien asiantuntemuksella olisi kysyntää Aasian maissa.

Ja joka tapauksessa Kansainvälisen valuuttarahaston, Maailmanpankin ja muiden kansainvälisten järjestöjen yhteydessä käydään keskustelua siitä, millä kansainvälisen talouden ja rahoitusmarkkinoiden "arkkitehtuurilla" tällaiset kriisit voitaisiin tulevaisuudessa välttää.

Tehtäviä

- 1. Etsi taloussivuilta sijoitusrahastoja, jotka nimensä perusteella toimivat kansainvälisillä markkinoilla. Miten niihin tehtyjen sijoitusten (osuuksien) arvo on kehittynyt viimeisen kuukauden aikana?**
- 2. Kukin ryhmän opiskelija saa yllättäen 10 000 euroa. Heidän on sijoitettava rahat pörssiosakkeisiin tai sijoitusrahasto-osuuksiin. Oppilaille/opiskelijoille annetaan seuraavat tehtävät:**
 - a | Miten sen sijoitat? Perustele valintasi.**
 - b | Seuraa sijoituksen kehittymistä esim. viikoittain ja tee siitä diagrammi, jota voit verrata muiden ryhmän oppilaiden/opiskelijoiden kanssa.**
- 3. Ryhmän oppilaat ovat tekemässä opintolainapäätöstä. Heidän on valittava pankki, josta he hakevat lainaa, sekä viitekorko (pankin prime tai 12 kuukauden euribor), johon he haluavat lainansa sidottavan. Ensin jokainen ryhmän jäsen tekee päätöksensä itsenäisesti, ja sen jälkeen he keskustelevat valinnoistaan.**
- 4. Suomen markka, kuten useimmat Euroopan kansalliset valuutat on kiinteästi sidottu euroon, mutta euro vaihtelee koko ajan suhteessa dollariin ja jeniin. Etsi lehdestä tietoja euron kehityksestä suhteessa näihin valuuttoihin. Miten sen arvo on vaihdellut? Mitä seurauksia arvon vaihtelusta on Suomen taloudelle?**
- 5. Järjestäkää EMU-maiden "valtiovarainministerien kokous". Jokainen maa esittelee oman maansa taloudelliset tunnusluvut: BKT, BKT:n kasvu, inflaatio, työttömyys, valtion budjettivaje. Osa oppilaista muodostaa Euroopan Keskuspankin (EKP) "johtokunnan". Heille toimitetaan EMU-maiden raportit ja he tekevät niiden pohjalta rahapolitiikkaa koskevan suunnitelmansa. Suunnitelma esitellään lehdistötilaisuudessa, jossa paikalla on lehtimiehiä kaikista jäsenvaltioista.**

17|20

HYVINVOINTIVALTIO JA TALOUSPOLITIikka GLOBAALITALOUDESSA

Miksi maksamme veroja

Suomi kerää paljon veroja verrattuna moniin muihin maihin. Vuonna 1999 Suomen kokonaisveroaste oli noin 47 prosenttia bruttokansantuotteesta. Se merkitsee, että lähes puolet siitä, mitä kansalaiset ja yritykset ansaitsivat, kerättiin tuloveroina, arvonlisäveroina, valmisteveroina, sosiaalivakuutusmaksuina jne. hyvinvointiyhteiskunnan menojen maksamiseksi.

Verovaroilla maksetaan opettajien palkat, rakennetaan kunnalliset päiväkodit ja hankitaan röntgenlaitteet sairaaloihin eli rahoitetaan yhteiskunnan koulutus-, sosiaali- ja terveyspalvelut. Veroilla maksetaan myös tulonsiirtoja kuten lapsilisä ja työttömyyskorvauksia. Suurelta osin laajan tulonsiirtojärjestelmän takia Suomi on yhä tulonjaol-

taan maailman tasaisimpia maita, vaikka tuloerot ovatkin jossakin määrin kasvaneet viime vuosina.

Ennen päätökset hyvinvointiyhteiskunnan rakentamisesta tehtiin kansallisesti. Suomi kehitti esimerkiksi omaa sosiaalipolitiikkaansa kansantalouden ja verotulojen kasvun varassa. 80-luvulta lähtien kansainvälinen kilpailu työpaikoista ja veronmaksajista on kuitenkin selvästi kiristynyt. Valtiot ovat suorastaan houkutelleet omalle alueelleen uusia yrityksiä erilaisilla tuki- tai veroporkkanoilla. Tälle suuntaukselle on nyt syntynyt myös vastavoimia. Euroopan unionissa kehitetään paraikaa pelisääntöjä, joiden avulla voitaisiin estää "epäterve verokilpailu", jonka tarkoitus on kaapata tuotantoa ja veronmaksajia kilpailijamaista.

Uhkaako globalisaatio hyvinvointiyhteiskuntaa?

Suomessa on jonkin verran keskusteltu siitä, että globalisaatio yleensä – kansainvälisen kilpailun kiristyminen – ja verokilpailu erityisesti merkitsevät uhkaa hyvinvointiyhteiskunnan pohjoismaiselle mallille. Onkin totta, että 90-luvun lamasta lähtien julkisia eli valtion ja kuntien menoja on supistettu ja esimerkiksi eläkkeitä, sosiaaliturvan rahoitusta ja sairausvakuutusta on "leikattu". Toistaiseksi hyvinvointivaltion rakenteet ovat kuitenkin säilyneet sekä Suomessa että muissa samantyyppisissä maissa. Niiden pysyvyyden takeena näyttää olevan laaja poliittinen yksimielisyys.

Keskusteluun sosiaaliturvan suomalaisesta mallista liittyy myös kysymys, kuinka paljon julkisen vallan yleensä pitää huolehtia huono-osaisista. Toiset korostavat yksilöiden vastuuta itsestään ja haluavat rajoittaa julkisen vallan roolia. Heidän mielestään sosiaaliturva pitäisi mitoittoa nykyistä järkevämmän, niin että se kannustaisi ihmisiä hakeutumaan työhön.

Toiset taas puolustavat kattavaa sosiaaliturvaa yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden argumenteilla. Lisäperusteena esitetään joskus myös se, että sosiaalipolitiikan turvaverkkojen heikentyminen johtaisi käytännössä syrjäytyneisyyden ja rikollisuuden kasvuun.

Verotus on myös osa talouspolitiikkaa

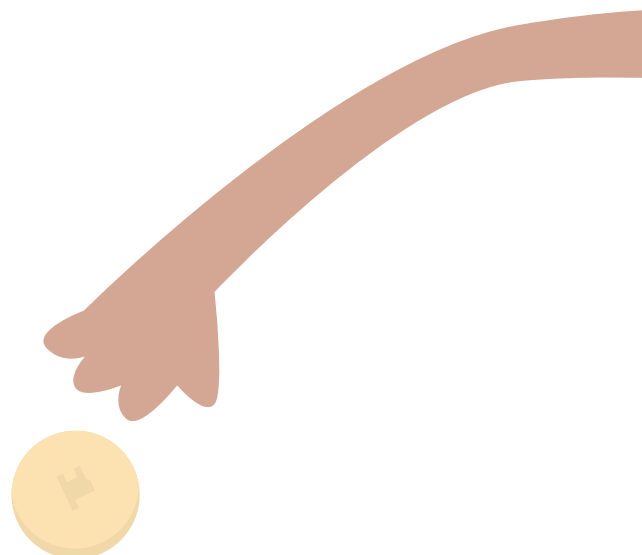
Hyvinvointiyhteiskunta ei ole ainoa näkökulma, josta veroja ja niiden käyttöä voi tarkastella. Verotus on myös osa talouspolitiikkaa ja nimenomaan ns. finanssipolitiikkaa. Talouspolitiikka on markkinatalouden ohjailua, jota harjoittavat hallitus, keskuspankki ja työmarkkinajärjestöt. Se jaetaan perinteisesti kolmeen osaan: finanssi-, raha- ja tulopolitiikkaan. Finanssipolitiikan päätökset tekee hallitus. Ne koskevat budjettia eli valtion tuloja ja menoja sekä niiden rahoitusta, eli verotusta ja lainanottoa.

Rahapolitiikan päättäjä on keskuspankki. Sen päätoimena on turvata hintatason ja rahoitusmarkkinoiden vakaus. Suomi on ollut runsaan vuoden EU:n talous- ja rahaliiton EMU:n jäsen. Se tarkoittaa, että Suomella ei enää ole itsenäistä rahapolitiikkaa, vaan meidän korotamme päätetään Euroopan keskuspankkijärjestelmässä, jossa tosin myös Suomen Pankki on periaatteessa tasavertainen päätöksentekijä. Valuuttakurssi taas määräytyy markkinoilla.

Tulopolitiikka taas tarkoittaa työmarkkinoilla tehtäviä ratkaisuja, jotka säätelevät palkkakehitystä. Niiden takana ovat työntekijöiden ja työnantajien järjestöt ja suomalaisessa järjestelmässä hyvin usein myös valtiovalta eli hallitus. Tulopolitiikassa eri osapuolet ajavat omia etujaan. Hallituksen mukanaolo tähtää siihen, että etutaistelussa ei täysin unohdettaisi kansantalouden kilpailukykyä.

Miksi talouspolitiikkaa tarvitaan?

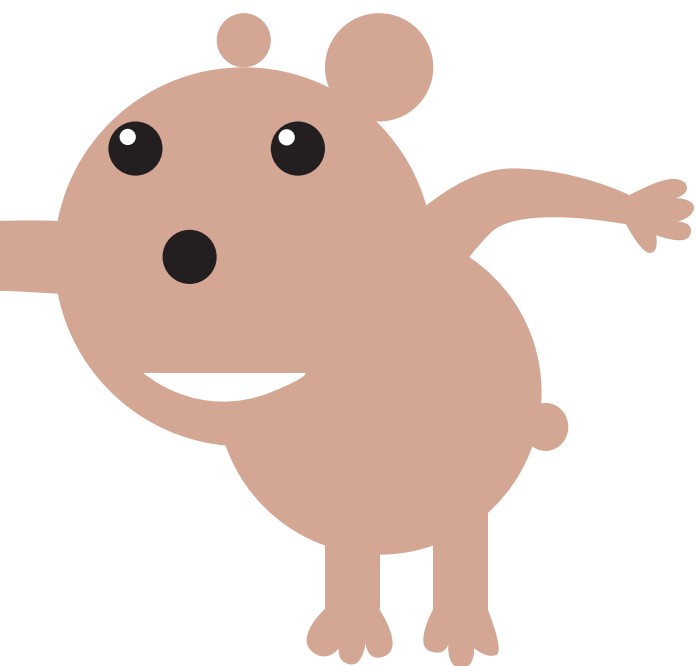
Joidenkin kansantaloustieteen asiantuntijoiden – ekonomistien – mielestä on kyseenalaista, pitääkö taloutta ylläpidetään ohjailulla. Äärikannan mukaan markkinat tuottavat aina parhaan mahdollisen ratkaisun. Hiukan maltillisemmat talouspoliittisen ohjailun kriitikot korostavat, että hyvää tarkoittava talouspoliittinen väliintulo on useimmiten väärin ajoitettu tai mitoitettu.

Enemmistö näyttää kuitenkin ajattelevan, että markkinatalouden häiriöihin on syytä puuttua. Finanssipolitiikan perusajatus on, että valtio tasoittaa suhdannevaihteluiden vaikutuksia. Huonona aikana se voi säädellä tulopuoltaan keventämällä verotusta tai ottamalla lisää velkaa, ja menopuoltaan lisäämällä menoja.

2000-luvun ensimmäisten vuosien talouspoliittinen ongelma liittyy kuitenkin siihen, että hyvänä aikana politiikkaa olisi perusteltua kiristää. Kireällä finanssipolitiikalla voidaan periaatteessa hillitä talouden ylikuumentumista, hintojen ja palkkojen nousua ja kilpailukyvyyn heikentymistä. Finanssipolitiikan kiristäminen on kuitenkin poliittisesti hyvin vaikeaa tilanteessa, jossa valtiontalouteen kertyy voimakkaan talouskasvun ansiosta runsaasti ylijäämää. Toisaalta tuloverotus on jo ennestään niin kireä, että monien asiantuntijoiden mielestä sitä olisi syytä keventää muun muassa työllisyysyistä.

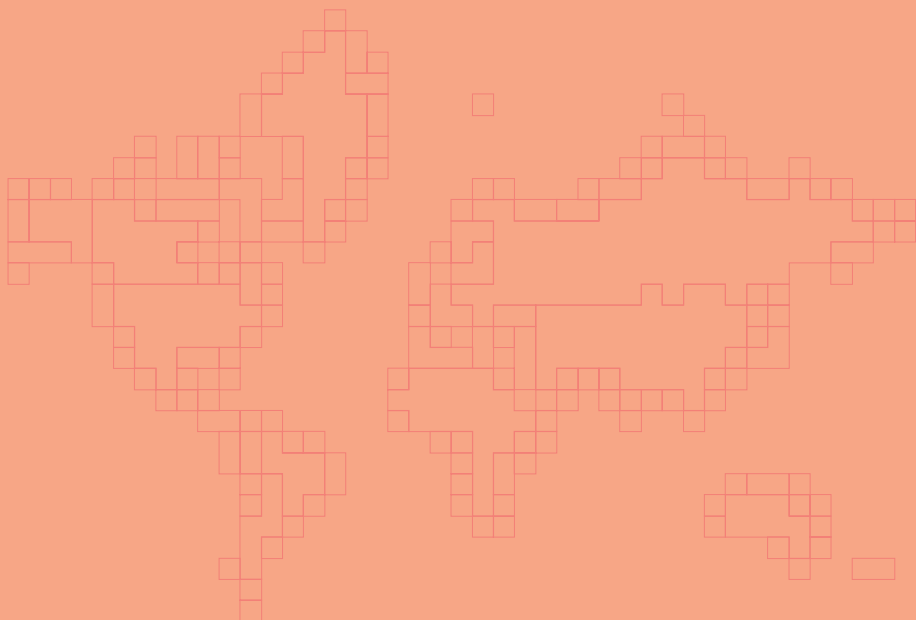
Joka tapauksessa finanssipolitiikka on ainoa talouspolitiikan väline, joka Suomen hallituksella on enää käsissään. Senkin mahdollisuuksia rajoittavat tosin EU-sopimukset. Uuden yhteisvaluutan vakauden turvaamiseksi EU on tehnyt kasvu- ja vakaussopimuksen, joka pyrkii rajoittamaan EMU:n jäsenvaltioiden velkaantumista. Taustalla on ajatus, että julkisen talouden velkaantuminen lisää inflaatiota ja markkinoiden epäluottamusta uutta yhteisvaluuttaa kohtaan, ja on siten haitaksi talous- ja rahaliitolle.

Tehtäviä

- 1. Mitä verovaroilla kustannettuja yhteiskunnan palveluita olet käyttänyt tällä viikolla?**
- 2. Etsi uutisia, jotka kertovat valtion tai kuntien tekemistä supistuksista koulutus-, sosiaali- ja terveystaloudissa. Pohtikaa, keitä supistukset koskevat.**
- 3. Etsi uutisia, joissa kerrotaan määrärahan lisäyksistä joidenkin yhteiskunnan palvelujen lisäämiseksi. Keitä ne koskevat?**
- 4. Selvitä, minkälaista yhteiskunnan tukea maksetaan opiskelijoille. Kirjoita asiasta mielipidekirjoitus ja lähetä se lehteen.**
- 5. Etsi tietoa EU:n jäsenmaiden verotuskäytännöistä ja laadi niistä taulukko, jossa vertaat**
 - kokonaisveroastetta
 - pääomaveroa
 - ruuan arvonlisäveroa.

Miten Suomi sijoittuu taulukossasi?
- 6. Kerää ulkomaalaisille tuttavillesi lehdistä kuvakollaasi, joka kertoo suomalaisesta hyvinvointiyhteiskunnasta.**
- 7. Kerätkää lehtien mielipidepalstoilta kirjoituksia, joissa kirjoittajat esittävät toivomuksia/vaatimuksia siitä, minkälaisia hyvinvointipalveluja yhteiskunnan tulisi kansalaisille tarjota. Luokka voidaan jakaa oppilas/opiskelijaryhmiin, jotka "erikoistuvat" keräämään joko julkisia sosiaalipalveluja, terveystaloudia tai koulutuspalveluja koskevia kirjoituksia. Noin kahden viikon seurantajakson jälkeen ryhmät raportoivat muille oman seuranta-alueensa kirjoituksista.**

Tämä vihkonen kuuluu Sanomalehtien Liiton Sanomalehti opetuksessa-toiminnan julkaisuihin. Tarkoituksena on antaa opettajille virikkeitä siitä, miten sanomalehteä voidaan käyttää opetuksen ajankohtaistajana ja tietolähteenä sekä opitun soveltamisessa.

Työryhmä Sari Halavaara, Kustaa Hulkko, Leena Mäkilä,
Pirjo-Riitta Puro, Kristiina Ritvos

Julkaisija Sanomalehtien Liitto
www.sanomalehdet.fi
valmistusvuosi 2000

Kuvat ja taitto Janne Harju - king

Paino Loimaan Kirjapaino Oy 2000

ISBN 952-9858-34-5

SANOMALEHTIEN LIITTO